

**მძიმე შოკითა და სხვა ფსიქიკური
დარღვევებით გამოწვეული
არაქონებრივი (მორალური) ზიანის
ანაზღაურების ოდენობის განსაზღვრა
სასამართლოს მიერ**

*„დაუშვებელია ის, რაც სასამართლოს მიერ
უნდა დადგინდეს კანონმა განსაზღვროს“.¹*

I. შესავალი

ყოველი სასამართლო გადაწყვეტილებისა, თუ სამათლებრივი შემთხვევის უკან, კონკრეტული პიროვნებები, მათი „ცხოვრება და გრძნობები დგას“.² სამართლის ყოველი სისტემა ითვალისწინებს ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობას, მათ შორის, არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების საშუალებას. განსხვავებულია მიდგომა მძიმე შოკითა და სხვა ფსიქიკური დარღვევებით გამოწვეულ არაქონებრივ ზიანთან დაკავშირებით. „მძიმე შოკსა“ და „სხვა ფსიქიკურ დარღვევებში“ იგულისხმება სულიერი ტკივილი, რომლის დროსაც წარმოიქმნება ემოციური ცვლილებები,³ რაც ხშირ შემთხვევაში იმაზე დიდ ზიანს აყენებს ადამიანს, ვიდრე სხვა ქონებრივი ზიანი.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი ითვალისწინებს არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებას, თუმცა მხოლოდ კანონით ზუსტად განსაზღვრულ შემთხვევებში.⁴ კანონმდებელი მხოლოდ ზოგადად განსაზღვრავს არაქონებრივი ზიანის

* სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის ასისტენტი, დოქტორანტი, ადვოკატი. ORCID: 0000-0001-6792-3318.

¹ ზოიძე ბ., ვეროპული კერძო სამართლის რეცეფცია საქართველოში, თბილისი, 2005, 249.

² გეგენავა დ., კამიუ, „უცხო“, სამართალი და მორალი გემოვნებით, ჟურნ. „სამართლის მეთოდები“, N2, 2018, 59.

³ ბიჭია მ., არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების რამდენიმე ასპექტი, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, N3(51), 2016, 99-100; თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2019 წლის 11 დეკემბრის გადაწყვეტილება N3ბ/2146-19.

⁴ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 413-ე მუხლი.

ანაზღაურების შესაძლებლობას და ყოველი ცალკეული შემთხვევის განხილვისას სასამართლოს ეკისრება დისკრეციული უფლებამოსილება კომპენსაცია განსაზღვროს „სამართლიანი“ და „გონივრული“ ანაზღაურების სახით.⁵ ნორმის ბუნდოვანებიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია დადგინდეს მძიმე შოკისა და სხვა ფსიქიკური დარღვევის შემთხვევაში წარმოეშევა თუ არა პირს უფლება, დარღვეული უფლების აღსადგენად მიმართოს სასამართლოს. ამასთან, როგორ განსაზღვრავს სასამართლო ზიანის ოდენობას და რამდენად მიემართება სასამართლოს მიერ არაქონებრივი (მორალური) ზიანის განსაზღვრის სტანდარტი მოსაჩივრის „ტკივილის შემსუბუქებას“.⁶ სწორედ ამ მიზეზით, ნაშრომის მიზანია, შედარებითსამართლებრივ კვლევაზე დაყრდნობით განმარტოს არაქონებრივი ზიანი, რომელიც გამოწვეულია მძიმე შოკითა და სხვა ფსიქიკური დარღვევებით; ამასთან, დოქტრინისა და სასამართლო პრაქტიკაზე დაყრდნობით განსაზღვროს იმ სუბიექტთა წრე, ვისაც წარმოეშევა არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობა. ნორმათა ტელეოლოგიური და ობიექტურ განმარტებებზე დაყრდნობით დადგინდება, თუ როგორი შეიძლება იყოს ზიანის ანაზღაურების ოდენობა და ფარგლები. საკითხის უკეთ წარმოჩენის მიზნით, ნაშრომში გამოყენებულია საქართველოს საერთო სასამართლოების მიერ მიღებული მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებები, ასევე შედარებითსამართლებრივი ანალიზი და სასამართლო პრაქტიკა.

II. მძიმე შოკისა და სხვა ფსიქიკური დარღვევების განსაზღვრება

მძიმე შოკისა და სხვა ფსიქიკური დარღვევებით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების საკითხი გათვალისწინებულია ყველა ცივილიზებულ მართლწესრიგში⁷, თუმცა ინგლისური სისტემა ხასიათდება თავისი ცხოვრებისეული მოქნილობითა და ღრმა პრაქტიკული აზრით.⁸ ლორდთა პალატის განმარტებით, „ნერვული შოკის“ ცნებაში მოიაზრება ისეთი ნეგატიური განცდა, რომელმაც გამოიწვია მოსაჩივრის ფსიქიკის ტრამვა ან ფსიქიკური დაავადების განვითარება, მის მიერ საგნის ან მოვლენის მოულოდნელი დანახვით, მოსმენით ან შეხებით.⁹ „მორალური ზიანი“ იურიდიულ ლიტერატურასა თუ სასამართლო პრაქტი-

⁵ ძლიერიშვილი ზ., მომეტებული საფრთხის წყაროთი მიყენებული ზიანის ანაზღაურება სსკ-ის 999-ე მუხლის მაგალითზე, *ჟურნ. „ადვოკატი“*, N2, თბილისი, 2013, 33.

⁶ იქვე.

⁷ სახელმეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედაქტორობით, თბილისი, 2014, 663.

⁸ ჩიკვაშვილი ჩ., მორალური ზიანი სამოქალაქო სამართალში, თბილისი, 1998, 33.

⁹ ჭეიშვილი ი., მაკლაფლინი ო'ბრაინის წინააღმდეგ, ნიგნში: რთული შემთხვევები სასამართლო პრაქტიკაში, ტ. II, დ. გეგენავას რედაქტორობით, თბილისი, 2022, 62; იხ., *McLoughlin v O'Brian* [1983] 1 AC 421.

კაში, გაგებულია როგორც „არამატერიალურ ფასეულობათა ხელყოფით“ გამოწვეული „ფსიქოლოგიური ტანჯვა“.¹⁰ ამასთან, მორალური ზიანი გამოწვეულია ზნეობრივი და ფიზიკური ტანჯვით, რაც გამოიხატება ფსიქიკური ჯანმრთელობის დარღვევაში.¹¹

ქართულ იურიდიულ დოქტრინაში არაქონებრივი ზიანი გაიგივებულია მორალურ ზიანთან.¹² ამასთან, მორალური ზიანის იდენტიურია „ფსიქოლოგიური ზიანი“. უნდა აღინიშნოს, რომ ყოველი ცნების მნიშვნელობა ერთნაირია და გულისხმობს „ფიზიკურ და ზნეობრივ-ფსიქოლოგიურ ტანჯვას“, რომელსაც პირი არამატერიალურ ფასეულობათა ხელყოფით განიცდის.¹³ საქმეთა სპეციფიკიდან გამომდინარე, კანონმდებელი ზუსტად არ განსაზღვრავს არაქონებრივი (მორალური) ზიანის ანაზღაურების საკითხს, შესაბამისად, საქმეთა გადაწყვეტისას მნიშვნელოვანია განიმარტოს, თუ რას მოაიზრებს სასამართლო მორალური ზიანის ცნებაში. სამოქალაქო სამართლის სასამართლო პრაქტიკის პრობლემურ საკითხებზე რეკომენდაციებში არაქონებრივი ზიანი განიმარტება, როგორც „ფიზიკური და ფსიქოლოგიური ტანჯვა, რომელსაც პირი განიცდის არამატერიალური სიკეთის ხელყოფის გამო“¹⁴. გარდა ამისა, რეკომენდაციაში განსაზღვრულია, რომ არაქონებრივი ზიანის განსაზღვრისას გასათვალისწინებელია „საზოგადოების მორალური სტანდარტები“.¹⁵ ნათელია, რომ მორალური ზიანი თავდაპირველად ასოცირდება მორალთან, თუმცა მორალის განმარტებიდან გამომდინარე, ის დაკავშირებულია „სოციალური აზროვნების წესთან“, ხოლო სამართალწარმოებაში მნიშვნელოვანია ზიანის ანაზღაურების საკითხის სამართლებრივ ჩარჩოში მოქცევა.¹⁶ ამ მიზეზით, უკვე დამკვიდრებული ტერმინის

¹⁰ ძლიერიშვილი ზ., მომეტებული საფრთხის წყაროთი მიყენებული ზიანის ანაზღაურება სსკ-ის 999-ე მუხლის მაგალითზე, *ჟურნ. „ადვოკატი“*, N2, 2013, 32, იხ. ციტირება: საქართველოს უზენაესი სასამართლო, რეკომენდაციები სამოქალაქო სამართლის სასამართლო პრაქტიკის პრობლემურ საკითხებზე და საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთგვაროვანი პრაქტიკა სამოქალაქო საქმეებთან დაკავშირებით, თბ. 2007, გვ.69.

¹¹ გაიპარაშვილი მ., ახლობელი ადამიანის გარდაცვალების შემთხვევაში მორალური ზიანის ანაზღაურება საქართველოს სამართლის მიხედვით, *ჟურნ. „კერძო სამართლის მიმოხილვა“*, N2, 2019, 161, იხ. ციტირება: კვანტალიანი ნ., პაციენტის უფლებები და ჯანმრთელობის დაცვის პერსონალის სამოქალაქო სამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძვლები, 2014, 153.

¹² საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ტ. III, თბილისი, 2001, 468-469.

¹³ იქვე, 469.

¹⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთგვაროვანი პრაქტიკა სამოქალაქო საქმეებთან დაკავშირებით, რეკომენდაციები სამოქალაქო სამართლის სასამართლო პრაქტიკის პრობლემურ საკითხებზე, თბილისი, 2007, 69.

¹⁵ იქვე.

¹⁶ ბიჭია მ., არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების რამდენიმე ასპექტი, *ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“*, N3(51), 2016, 100.

„მორალური ზიანის“ ნაცვლად, უმჯობესია ტერმინი „არაქონებრივი ზიანის“ გამოყენება.¹⁷ აღსანიშნავია, რომ ანგლო-ამერიკულ სამართალში არაქონებრივი ზიანი განიმარტება, როგორც „ეკონომიკური თვალსაზრისით გაუზომვადი ზიანი“, ხოლო გერმანულ სამართალში, ფულადი კომპენსაცია ტკივილისათვის (Schmerzensgeld) გაიგივებულია „ემოციური მდგომარეობის დარღვევასთან“.¹⁸

III. დაზარალებულ პირთა წრე და კომპენსაციის მიზანი არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებისას

არაქონებრივი (მორალური) ზიანის ანაზღაურების საფუძველია პირის ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის პირის ბრალეულობა.¹⁹ ამასთან, აუცილებელია მისი ქმედება თუ უმოქმედობა მიჩნეულ იქნეს მართლსაწინააღმდეგოდ, ხოლო არამართლზომიერ ქმედებასა და მორალურ ზიანს შორის არსებობდეს მიზეზობრივი კავშირი.²⁰ უნდა აღინიშნოს, რომ ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის წარმოსაშობად კუმულაციურად ოთხივე პირობაა (ბრალი, მართლწინააღმდეგობა, ქმედება, მიზეზობრივი კავშირი) აუცილებელი.²¹

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 413-ე მუხლით დადგენილია, რომ ფულადი ანაზღაურება შესაძლებელია მოთხოვნილ იქნეს არაქონებრივი ზიანისთვის „გონივრული“ და „სამართლიანი“ ანაზღაურების სახით, მხოლოდ კანონით ზუსტად განსაზღვრულ შემთხვევებში. ამავე ნორმის მე-2 ნაწილის თანახმად, სხეულის დაზიანების ან ჯანმრთელობისათვის ვნების შემთხვევაში დაზარალებულს უფლება აქვს ანაზღაურება მოითხოვოს არაქონებრივი ზიანისთვისაც. მითითებული ნორმის მსგავსია გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 253-ე პარაგრაფი, რომლის თანახმად, არაქონებრივი ზიანისათვის ფულადი საზღაური შესაძლოა მოთხოვნილ იქნეს მხოლოდ კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში. მეორე ნაწილი, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მსგავსად, აფართოებს მოთხოვნის ფარგლებს და ადგენს, რომ სხეულისთვის, ჯანმრთელობისთვის ან სქესობრივი თვითგამორკვევისთვის მიყენებული ზიანის შემთხვევაში გონივრული საზღაური შეიძლება მოთხოვნილ იქნეს ასევე არაქონებრივი ზიანისთვისაც.²² გერმანული სამოქალაქო კოდექსის ახალ რედაქციამდე (2002 წელს შევიდა ძალაში) მსგავსი

¹⁷ იქვე; ბიჭია მ., პირადი ცხოვრების დაცვა საქართველოს სამოქალაქო სამართლის მიხედვით, თბილისი, 2012, 146-147.

¹⁸ ბიჭია მ., არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების რამდენიმე ასპექტი, ჟურნ. „მართლმსაჯულება და კანონი“, N3(51), 2016, 100.

¹⁹ ბიჭია მ., პირადი ცხოვრების დაცვა საქართველოს სამოქალაქო სამართლის მიხედვით, თბილისი, 2012, 144-150.

²⁰ სახელმეკრულეო სამართალი, გ. ჯუღელის რედაქტორობით თბილისი, 2014, 677-678.

²¹ იქვე.

²² Bürgerliches Gesetzbuch der Bundesrepublik Deutschland, §253.

შინაარსი ჰქონდა კოდექსის 847-ე პარაგრაფს.²³ ცვლილებების მიზანი შეძლებისდაგვარად საკითხის ამომწურავი დარეგულირება და არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების შემთხვევათა გაფართოება იყო.²⁴ გარდა ამისა, გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის 844-ე პარაგრაფს დაემატა მესამე ნაწილი, რომლითაც განისაზღვრა ფულადი კომპენსაციის მიღების შესაძლებლობა „ფსიქიკური ტანჯვისათვის“ (seelische Leid).²⁵

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 413-ე მუხლის მეორე ნაწილით დაცულ სიკეთედ არ მიიჩნევა ადამიანის სიცოცხლე, ნორმის სიტყვასიტყვითი განმარტებით, გარდაცვლილის ახლობლებს არ გააჩნიათ უფლება, მოითხოვონ ფულადი კომპენსაცია სულიერი ტკივილისათვის.²⁶ თუმცა ასეთი მსჯელობისაგან განსხვავებულ მოსაზრებას ამყარებს როგორც საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 413-ე მუხლის ტელეოლოგიური განმარტება, ისე დოქტრინა და სასამართლო პრაქტიკა. მძიმე შოკი და სხვა ფსიქიკური დარღვევები გულისხმობს მორალურ-ფსიქოლოგიურ ტანჯვას, რომელიც ზიანის განსაკუთრებული სახეა.²⁷ მსგავს ემოციურ მდგომარეობას პიროვნება განიცდის ახლობელი ადამიანის სხეულისა და ჯამრთელობის ხელყოფის შედეგად.²⁸ ასეთ შემთხვევაში ამერიკული სასამართლო ახლობელ ადამიანად მიიჩნევს ნებისმიერ პირს, ვისაც უფლება ექნებოდა ზიანის ანაზღაურება მოეთხოვა.²⁹ ამერიკული სამართლისაგან განსხვავებით, ინგლისის პრეცედენტული სამართალი ზუსტად განსაზღვრავს იმ პირთა წრეს, ვისაც წარმოეშვება ზიანის ანაზღაურების უფლება. ასეთ შემთხვევაში კომპენსაციის მიღების უფლების დადგენისას სასამართლომ გამოყო დაზარალებულთა სამი კატეგორია. „1. პირადი საფრთხის განცდით შოკირებული პირები; 2. მსხვერპლთა მამულები, რომლებმაც უზრუნველყვეს საფრთხეში მყოფების დახსნა; 3. სხვისი სიკვდილის ან დაზიანების მიზეზის გამომწვევები“³⁰. გარდა ამისა, სასამართლომ დაადგინა, რომ კომპენსაციის

²³ Fuchs M., Pauker W., Baumgärtner A., Delikts- und Schadensersatzrecht, Auf. 9, Springer, 2016, 253.

²⁴ ბიჭია მ., პირადი უფლებების ხელყოფისთვის არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების ქართული მოდელის შესაბამისობა ევროპულ სტანდარტებთან, „სამართლის ჟურნალი“ N1, 2017, 19, იხ. დოლონაძე ლ., მორალური ზიანის ანაზღაურება, სადოქტორო დისერტაცია, თბილისი, 2010, 22; ბარაბაძე ნ., მორალური ზიანი და მისი ანაზღაურების პრობლემა, თბილისი, 2012, 32-33.

²⁵ Bürgerliches Gesetzbuch der Bundesrepublik Deutschland, §844.

²⁶ სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ტ. III, ლ. ჭანტუიას რედაქტორობით, თბილისი, 2019, 747.

²⁷ სახელმეკრულეხო სამართალი, გ. ჯუღელის რედაქტორობით, თბილისი, 2014, 659.

²⁸ იქვე. 660.

²⁹ იქვე.

³⁰ ჭეიშვილი ი., მაკლაფლინი ო'ბრაიენის წინააღმდეგ, წიგნში: რთული შემთხვევები სასამართლო პრაქტიკაში, ტ. II, დ. გეგენავას რედაქტორობით, თბილისი, 2022, 62.

მიღების უფლება აქვს „დაზიანებულის/გარდაცვლილის მეუღლეს, მშობელს, შვილს, პარტნიორს“³¹.

ნათელია, რომ არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების სავალდებულობა გათვალისწინებულია ყველა ცივილიზებული მართლწესრიგით, თუმცა განსხვავებული მიდგომა ანაზღაურების ოდენობასა და ფარგლებში.³² პირობითად, გერმანიის უმაღლესმა სასამართლომ შეზღუდა საფუძვლები, რომელთა საშუალებითაც დაზარალებულს ახლობლის გარდაცვალების გამო აუნაზღაურდებოდა მორალური ზიანი.³³ ამასთან, გერმანული სისტემა არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებას შემოფარგლავს და მხოლოდ კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებით ითვალისწინებს.³⁴ ამისგან განსხვავებით, ფრანგული სისტემა ზიანის ანაზღაურებისას არ ავლებს მკვეთრ ზღვარს ზიანის სახეებსა და მათი ანაზღაურების ფარგლებს შორის.³⁵ მაგალითად, ფრანგულმა სასამართლომ დააკმაყოფილა ცოლის სარჩელი, რომელიც ითხოვდა მორალური ზიანის ანაზღაურებას ყოფილი მეუღლისაგან, რომელმაც მიატოვა და საცხოვრებლად სხვა ქალთან გადავიდა.³⁶

მორალური ზიანის ანაზღაურებისას კომპენსაციის მიზანია როგორც დაზარალებულის დაკმაყოფილება და ზიანის მიმყენებელზე ზემოქმედება, ასევე სხვა პირთა მიერ უფლებების ხელყოფის პრევენცია.³⁷ საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა, რომ კომპენსაციის უმთავრეს მიზანი არა ხელყოფილი უფლებების რესტიტუცია, არამედ სულიერი თუ ხორციელი ტკივილის ან ხელყოფილი პიროვნული სიკეთის დადებითი ემოციებით შეცვლაა.³⁸ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განმარტებით, მორალური ზიანის ანაზღაურების უმთავრესი მიზანი არ არის ხელყოფილი უფლებების რესტიტუცია, ვინაიდან მიყენებულ ზიანს არ გააჩნია ფულადი ეკვივალენტი და მისი სრული კომპენსაცია შეუძლებელია, შესაბამისად, ზიანის ანაზღაურების მიზანია დაზარალებულისათვის მორალური ზიანით გამოწვეული ტკივილების შემსუბუქება, კომპენ-

³¹ იქვე.

³² სახელმეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედაქტორობით, თბილისი, 2014, 663.

³³ გაიპარაშვილი მ., ახლობელი ადამიანის გარდაცვალების შემთხვევაში მორალური ზიანის ანაზღაურება საქართველოს სამართლის მიხედვით, ჟურნ. „კერძო სამართლის მიმოხილვა“, N2, 2019, 172, იხ. ციტირება: *Medical Liability in Europe: A Comparison of Selected Jurisdictions*, edited by Koch B., Berlin/Boston, 2011, 272.

³⁴ სახელმეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედაქტორობით, თბილისი, 2014, 663.

³⁵ იქვე.

³⁶ იქვე, იხ. ციტირება: *Winiger/Koziol/Koch/Zimmermann (editors), Digest of European Tort Law, 2nd Volume Essential Cases on Damage*, 2011, 849.

³⁷ ძლიერიშვილი ზ., მომეტებული საფრთხის წყაროთი მიყენებული ზიანის ანაზღაურება სსკ-ის 999-ე მუხლის მაგალითზე, ჟურნ. „ადვოკატი“, N2, 2013, 33, იხ. ციტირება: საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი (ნინიძე, თ), წიგნი I, თბ., 1999, 76.

³⁸ იქვე.

საცია კი „უარყოფითი ემოციების გაქარწყლების“ საშუალებაა“.³⁹ გერმანიის სასამართლოს შეფასებით, ზიანის ანაზღაურების უპირველესი ფუნქცია დაზარალებულის არამატერიალური ზიანის კომპენსაცია და განცდილი ზიანისათვის მისი „მორალური დაკმაყოფილება“.⁴⁰ გერმანიის მსგავსად, ინგლისის სამართალში ზიანის ანაზღაურებას აქვს კომპენსაციის ფუნქცია.⁴¹ ფუნქციურად კომპენსაციის მიზანი „განცდილი ტანჯვის კომპენსირება“ და „უმართლობის“ შეცვლაა.⁴²

კომპენსაციის მიზნის ერთიანი დეფინიციის მიუხედავად, მნიშვნელოვნად განსხვავდება სასამართლო გადაწყვეტილებებში უშუალოდ კომპენსაციის მიღების უფლების მქონე პირთა წრე. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 413-ე მუხლით ზიანი ანაზღაურდება „მხოლოდ“ კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში, შესაბამისად, შესაძლებელია მორალური ზიანი დადგეს, თუმცა თუ კანონი პირდაპირ არ ითვალისწინებს მის ანაზღაურებას, ის არ ანაზღაურდება.⁴³ საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ, კანონის იმპერატიული დანაწესიდან გამომდინარე, არ დააკმაყოფილა დაზარალებულის სარჩელი მეუღლის გარდაცვალებით მიყენებულ მორალური ზიანის ანაზღაურების თაობაზე.⁴⁴ აღსანიშნავია, რომ ახლობელი ადამიანის გარდაცვალების შემთხვევაში პირი თავად განიცდის „ფსიქიკურ ტანჯვას“, შესაბამისად, არაქონებრივი ზიანის მოთხოვნის უფლება მასვე ენიჭება.⁴⁵ ნათელია, რომ სამოქალაქო კოდექსის ნორმა „ღია ტექსტურით“ ხასიათდება, შესაბამისად, საკითხის განხილვისას, სასამართლომ თავად უნდა შეავსოს „კანონის ხარვეზი“ და შექმნას მორალური ზიანის ანაზღაურების ახალი პრაქტიკა, დასაბუთებული აუცილებლობის ფარგ-

³⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 22 ნოემბრის განჩინება Nას-868-817-2010.

⁴⁰ კროპპოლერი ი., გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის სასწავლო კომენტარი, თ. დარჯანიასა და ზ. ჭეჭელაშვილის თარგმანი, ე. ჩაჩანიძის, თ. დარჯანიასა და ლ. თოთლაძის რედაქტორობით, თბილისი, 2014, იხ. ციტირება: BGHZ, 120, 1,6 სხვა მითითებებით.

⁴¹ ბიჭია მ., პირადი ცხოვრების დაცვა საქართველოს სამოქალაქო სამართლის მიხედვით, თბილისი, 2012, 134.

⁴² იქვე.

⁴³ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ტ. III, თბილისი, 2001, 468-469, იხ. ციტირება: შ. ჩიკვაშვილი, მორალური ზიანი სამოქალაქო სამართალში, თბ. 1998, 471.

⁴⁴ მითითებულ საქმეში, შესაძლებელია, მორალური ზიანი ობიექტურად არ დადგა, თუმცა სასამართლოს მსჯელობა დაკავშირებულია უშუალოდ ნორმის იმპერატიულ ბუნებასთან. იხ., საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2005 წლის 25 მაისის განჩინება Nას-469-783-05.

⁴⁵ გაიპარაშვილი მ., ახლობელი ადამიანის გარდაცვალების შემთხვევაში მორალური ზიანის ანაზღაურება საქართველოს სამართლის მიხედვით, ჟურნ. „კერძო სამართლის მიმოხილვა“, N2, 2019, 161-162, იხ. ციტირება: ბიჭია მ., პირადი ცხოვრების დაცვა საქართველოს სამოქალაქო სამართლის მიხედვით, 2012, 252-253.

ლებში.⁴⁶ აღნიშნული მსჯელობა განავითარა თბილისის სააპელაციო სასამართლომ, რომელმაც განმარტა, რომ შვილის გარდაცვალების გამო გამოწვეული ტკივილი, რომელიც ხანგრძლივი დროის განმავლობაში გრძელდება, ცოცხალი ნათესავის ფსიქო-ნერვული მდგომარეობის დაზიანების წინაპირობაა.⁴⁷ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 413-ე მუხლზე მსჯელობისას საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ განმარტა, რომ დიდი მნიშვნელობა აქვს ნორმით განსაზღვრული მიზნის სწორად დადგენას.⁴⁸ გადაწყვეტილებაში სასამართლომ თავადვე მიუთითა, რომ მოცემულ შემთხვევაში განმარტება ნორმის დადგენილ ფარგლებს სცდება, თუმცა სწორედ ამ პირობის გამო გახდა საქმე რეზონანსული და მნიშვნელოვანი. მითითებული გადაწყვეტილებით ავიაკომპანიას დაეკისრა მორალური ზიანის ანაზღაურება იმ ძლიერი ტანჯვისათვის, რაც დედამ მიიღო გარდაცვლილი შვილის ცხედრის შეცდომით სხვაგან გაგზავნისათვის.⁴⁹ ამ მსჯელობისაგან განსხვავებით, უზენაესმა სასამართლომ არ დააკმაყოფილა მეუღლის გარდაცვალების გამო პირის სულიერი ტანჯვით გამოწვეული მორალური ზიანი, ვინაიდან ოჯახის წევრის გარდაცვალება ყოველთვის დაკავშირებულია მძიმე განცდებთან, თუმცა სამართლებრივად ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის შესაძლებლობა ვერ განსაზღვრა.⁵⁰ გარდა ამისა, სასამართლომ უშუალო დაზარალებულად მოიაზრა გარდაცვლილი და არა მისი მეუღლე.⁵¹ ამ მიზეზით სამართალმემფარდებელმა გაუმართლებლად შეზღუდა მძიმე ფსიქიკური დარღვევების შედეგად წარმოშობილი მორალური ზიანის ანაზღაურების უფლება.⁵² ნათელია, რომ სამართლებრივი სისტემა და ქართული სასამართლო პრაქტიკა დაზარალებულის ახლო ნათესავს საშუალებას არ აძლევდა მიეღო მორალური ზიანის კომპენსაცია. ევროსასამართლომ იმსჯელა ახლობელი ადამიანის გარდაცვალების შემთხვევაში მორალური ზიანის ანაზღაურების საკითხზე და უარყოფითად შეაფასა კომპენსაციის „უპირობო გამორიცხვა ეროვნული კანონმდებლობით“⁵³.

⁴⁶ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ტ. III, თბილისი, 2001, 471.

⁴⁷ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2011 წლის 17 ნოემბრის გადაწყვეტილება N28/2774-11.

⁴⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა 2015 წლის 10 სექტემბრის განჩინება, Nას-979-940-2014.

⁴⁹ იქვე.

⁵⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 1 მაისის გადაწყვეტილება Nას-113-108-2014.

⁵¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 26 ნოემბრის განჩინება Nას-889-839-2015; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 1 მაისის გადაწყვეტილება Nას-113-108-2014.

⁵² Sarishvili-Bolkvadze v. Georgia [ECtHR], App. no. 58240/08, 19 July 2018, par. 94.

⁵³ იქვე, par. 96.

მორალური ზიანის ანაზღაურების მიდგომები განსხვავდება მართლწესრიგთა მიხედვით.⁵⁴ ზოგიერთი ქვეყანა საკმარისად მიიჩნევს მოსარჩელის „ფსიქიკურ ტანჯვას“, რომელიც არ გულისხმობს „ფსიქიკურ აშლილობას“, ხოლო ზოგიერთი ქვეყნის კანონმდებლობით აუცილებელია მოსარჩელის „ფსიქოლოგიური ტრავმა“, რომელიც ავადმყოფობად ფასდება.⁵⁵ 1955 წელს მორალურ ზიანზე მსჯელობისას გერმანულმა სასამართლომ განმარტა, რომ არაქონებრივი (მორალური) ზიანის ოდენობის განსაზღვრისას მას ორმაგი ფუნქცია აქვს: დაბალანსება და მორალური დაკმაყოფილება.⁵⁶ გერმანიის უმაღლესი სასამართლოს გადაწყვეტილებით, ტრავმა არ გულისხმობს მწუხარებას, მორალური კომპენსაციის მისაღებად მნიშვნელოვანია ფსიქიკური ჯანმრთელობის დაზიანება. გარდა ამისა, მნიშვნელოვანია ავადმყოფობა იყოს სერიოზული და გრძელდებოდეს გარკვეული პერიოდის განმავლობაში. ამასთან, დაზარალებულის ფსიქიკური რეაქცია განისაზღვრება ობიექტურად და არა მისი სუბიექტური აღქმის ფარგლებში.⁵⁷

მრავალწლიანი სასამართლო პრაქტიკის გათვალისწინებით ანგლოამერიკული სასამართლო მორალური ზიანის მრავალ პრეცედენტს მოიცავს.⁵⁸ გაერთიანებულ სამეფოში სააპელაციო სასამართლომ მორალური ტანჯვით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურების მთხოვნა დაუკმაყოფილა დედას, რომელმაც დაინახა, თუ როგორ მიემართებოდა დიდი სიჩქარით მოძრავი ავტომანქანა მისი შვილებისკენ, მიუხედავად იმისა, რომ ავტომობილი ბავშვებს არ დაჯახებია.⁵⁹ ჰილსბურგის საფეხბურთო სტადიონზე მომხდარი ტრაგედიის შედეგად, სასამართლომ მომჩივანთა საქმის განხილვისას ჩამოაყალიბა „კონტროლის მექანიზმი“, რომლის თანახმად, განსაზღვრა „მეორადი მსხვერპლის მნიშვნელობა“, იმ პირთა წრის დასადგენად, ვისაც მორალური ზიანის ანაზღაურების შესაძლებლობა წარმოემგებოდა.⁶⁰ საქმის განხილვისას სასამართლომ განმარტა, რომ და-

⁵⁴ გაიპარაშვილი მ., ახლობელი ადამიანის გარდაცვალების შემთხვევაში მორალური ზიანის ანაზღაურება საქართველოს სამართლის მიხედვით, *ჟურნ. „კერძო სამართლის მიმოხილვა“*, N2, 2019, 170, იხ. ციტირება: *Tort Law in the Jurisprudence of European Court of Human Rights*, Edited by Fenyves A., Karner E., Koziol H., Steiner E. Berlin/Boston, 2011, 695.

⁵⁵ იქვე.

⁵⁶ Fuchs M., Pauker W., Baumgärtner A., *Delikts- und Schadensersatzrecht*, Auf. 9, Springer, 2016, 254, იხ. ციტირება: BGHZ 18, 149, 154.

⁵⁷ BGH, Urteil vom 05.02.1985 – VI ZR 198/83; გაიპარაშვილი მ., ახლობელი ადამიანის გარდაცვალების შემთხვევაში მორალური ზიანის ანაზღაურება საქართველოს სამართლის მიხედვით, *ჟურნ. „კერძო სამართლის მიმოხილვა“*, N2, 2019, 172.

⁵⁸ ოსაკვე კ., ანგლო-ამერიკულ სამართალში მორალური ზიანის ცნება კლასიფიკაცია და ანაზღაურება, თ. შოთაძის თარგმანი, ი. გელაშვილის რედაქტორობით, თბილისი, 2015, 37.

⁵⁹ *Hambrook v. Stokes* [1925] 1KB 141.

⁶⁰ *Alcock v. Chief Constable of South Yorkshire* [1992] 1 AC 310.

ზარალებულთა ნათესავები სტადიონზე არ იმყოფებოდნენ, შესაბამისად, მძიმე შოკით გამოწვეული ზიანი მხოლოდ ტელევიზიით გადმოცემული კადრებით ვერ წარმოიშვებოდა, ხოლო ადგილზე მყოფი მოსარჩელებსთვის ტრავმის ადგილზე ყოფნა არასაკმარად ახლო ურთიერთობად მიიჩნია მორალური კომპენსაციის დასაკმაყოფილებლად.⁶¹ გაერთიანებული სამეფოს სასამართლო ზიანის ანაზღაურებისას დიდ ყურადღებას ამახვილებს პირველადი და მეორეული მსხვერპლის მნიშვნელობაზე.⁶² მისი შეფასებით, მეორეული მსხვერპლისაგან განსხვავებით, პირველად მსხვერპლს, რომელმაც ფსიქიატრიული ტრავმა განიცადა, უნდა აუნაზღაურდეს მიყენებული ზიანი.⁶³ აღსანიშნავია, რომ ინგლისური სასამართლოსათვის მნიშვნელოვანია ზიანის „განჭვრეტადობა“, რათა დაზარალებულები გაიმჯღნოს „ფალსიფიკატორთაგან“.⁶⁴

IV. სასამართლოს მიერ კომპენსაციის ოდენობის განსაზღვრა

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 413-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, კომპენსაციის ოდენობა უნდა იყოს „გონივრული“ და „სამართლიანი“. კანონმდებლის მიერ განსაზღვრული ასეთი შინაარსი, უპირველესად, ადგენს კომპენსაციის მიზანს.⁶⁵ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების პრინციპს განსაზღვრავს ნორმის იმპერატიული ფორმულირებით, ასეთი ანაზღაურების ზუსტი ოდენობა და პირობები კანონით დადგენილი არ არის და მხოლოდ სასამართლო პრაქტიკაზეა მინდობილი.⁶⁶ სამოქალაქო კოდექსით განსაზღვრული „გონივრულობა“ კერძო სამართლის ერთ-ერთი დამახასიათებელი ნიშანია, რომელიც გამომდინარეობს „სალი აზრის“ (Ratio) ცნებიდან.⁶⁷ ზიანის ანაზღაურების საკითხის გადაწყვეტისას „გონივრულად“ მიიჩნევა ცნების ობიექტური და არა სუბიექტური გაგება.⁶⁸ კომპენსაციის ოდენობა

⁶¹ იქვე.

⁶² Chadwick v. British Railways Board [1967] 2 ALL ER 945; Hambrook v. Stokes [1925] 1KB 141.

⁶³ Chadwick v. British Railways Board [1967] 2 ALL ER 945.

⁶⁴ ქვიშვილი ი., მაკლაფლინი ო'ბრაიენის წინააღმდეგ, წიგნში: რთული შემთხვევები სასამართლო პრაქტიკაში, ტ. II, დ. გეგენავას რედაქტორობით, თბილისი, 2022, 56-62.

⁶⁵ სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი, ტ. III, ლ. ჭანტურიას რედაქტორობით, თბილისი, 2019, 749.

⁶⁶ ძლიერიშვილი ზ., მომეტებული საფრთხის წყაროთი მიყენებული ზიანის ანაზღაურება სსკ-ის 999-ე მუხლის მაგალითზე, ჟურნ. „ადვოკატი“, N2, 2013, 32, იხ. ციტირება: საქართველოს უზენაესი სასამართლო, რეკომენდაციები სამოქალაქო სამართლის სასამართლო პრაქტიკის პრობლემურ საკითხებზე და საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთგვაროვანი პრაქტიკა სამოქალაქო საქმეებთან დაკავშირებით, თბ. 2007, 69.

⁶⁷ სახელმეკრულებო სამართალი, გ. ჯუღელის რედაქტორობით, თბილისი, 2014, 671.

⁶⁸ იქვე.

გონივრულად ჩაითვლება, როდესაც „ემოციურად ნეიტრალური ადამიანების უმრავლესობა გარკვეული სოციალური ღირებულებების მატარებელ საზოგადოებაში მას ასეთად (გონივრულად) მიიჩნევს“⁶⁹. გონივრულობის კრიტერიუმის ასეთი განსაზღვრება არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებისას ინგლისის სასამართლოს მიერ გათვალისწინებული „მესამე პირის სტანდარტის“ მსგავსია.

არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებისას, გონივრულობის კრიტერიუმთან ერთად, განიხილება სამართლიანობის კრიტერიუმი, მათი საერთო მიზანია სამართლიანობის აღდგენა და მისადმი რწმენის განმტკიცება.⁷⁰ ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში, განსხვავებით ქონებრივი ზიანის ანაზღაურებისაგან, რომელიც ანაზღაურდება ექვივალენტობის პრინციპის დაცვით, არაქონებრივი ზიანი გამოითვლება ინდივიდუალური თავისებურებებით, კერძოდ, ზიანის ხასიათისა და ხარისხის, ტკივილისა და ტანჯვის ხანგრძლივობის, მხარეთა მატერიალური მდგომარეობის გათვალისწინებით.⁷¹ მორალური ზიანის ოდენობის განსაზღვრისას მნიშვნელოვანია იმის გათვალისწინება, რომ მისი ოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს ქონებრივი ზიანის ოდენობას, თუმცა სასამართლო პრაქტიკა ზოგ შემთხვევაში მაინც ადგენს განსხვავებულ წესს.⁷² თბილისის სააპელაციო სასამართლოს განმარტებით, მორალური ზიანის ანაზღაურების ოდენობა განისაზღვრება სასამართლოს შეხედულებით.⁷³ ამასთან, სასამართლოს მითითებით, მოსარჩელე უფლებამოსილია, სასარჩელო განცხადებაში მიუთითოს თანხა, რომელსაც ის ითხოვს მიყენებული სულიერი ტკივილის კომპენსაციისათვის, მაგრამ ეს მოთხოვნა მოსარჩელის მხოლოდ მოსაზრებაა და ანაზღაურების მოცულობას განსაზღვრავს სამართალმემფარდებელი.⁷⁴ აღსანიშნავია, რომ ზიანის ოდენობაზე მსჯელობისას სასამართლო ყურადღებას ამახვილებს პირის დარღვეული უფლებების ხასიათზე, „დარღვევის ნეგატიური როლსა“ და „ჯანმრთელობის ხარისხზე“.⁷⁵ ნათელია, რომ ქართული სამართლებრივი სისტემა ზუსტად არ ადგენს კომპენსაციის ოდენობის კრიტერიუმებს და საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 413-ე მუხლით დადგენილი „გონივრულობისა“ და „სამართლიანობის“ კრიტერიუმები ზოგად ცნებებზეა დამოკიდე-

⁶⁹ იქვე.

⁷⁰ იქვე, 672-673.

⁷¹ ბიჭია მ., პირადი უფლებების ხელყოფისთვის არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების ქართული მოდელის შესაბამისობა ევროპულ სტანდარტებთან, „სამართლის ჟურნალი“, N1, 2017, 22.

⁷² ძლიერიშვილი ზ., მომეტებული საფრთხის წყაროთი მიყენებული ზიანის ანაზღაურება სსკ-ის 999-ე მუხლის მაგალითზე, ჟურნ. „ადვოკატი“, N2, 2013, 34.

⁷³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2010 წლის 22 ნოემბრის განჩინება Nას-868-817-2010.

⁷⁴ იქვე.

⁷⁵ იქვე.

ბული, რაც არაქონებრივი ზიანის სპეციფიკიდან გამომდინარე, სწორიც არის, თუმცა, კანონმდებლობის მსგავსად, ბუნდოვანია სასამართლო პრაქტიკაც.

გერმანული სასამართლოს შეფასებით, მორალურ ზიანს სამართლებრივად ორმაგი ფუნქცია აქვს: მან დაზარალებულს გონივრული კომპენსაცია უნდა შესთავაზოს მიღებული ზიანისათვის, სიცოცხლის შეფერხებისთვის, რომელიც ქონებრივი დავის კატეგორიას არ განეკუთვნება; ამასთან, ზიანის მიმყენებელი საკუთარი ქმედების გამო ვალდებულებულია დააკმაყოფილოს დაზარალებული.⁷⁶ გერმანიაში არაქონებრივი ზიანის ოდენობის განსაზღვრისას სასამართლო ითვალისწინებს ყველა გარემოებას,⁷⁷ რა თქმა უნდა, თითოეული საქმისადმი ინდივიდუალური მიდგომით. აღნიშნული მოიცავს ტკივილისა და დაზიანების ხანგრძლივობას,⁷⁸ ასაკს, დაზარალებულისა და ზიანის მიმყენებლის პირად ურთიერთობას.⁷⁹ გერმანული სასამართლო პრაქტიკა მოსარჩელეს საშუალებას აძლევს, ზიანის ანაზღაურების ოდენობის ცხრილის საშუალებით, წინასწარ განსაზღვროს ფულადი კომპენსაციის ოდენობა ტკივილისათვის.⁸⁰

ანგლოამერიკულ სამართალს არაქონებრივი ზიანის ყველაზე დეტალურად კლასიფიცირებული და ქრონოლოგიურად შესწავლილი სასამართლო პრაქტიკა აქვს.⁸¹ სასამართლოებმა მხოლოდ ემოციური ტანჯვით მიყენებული ზიანის ოცამდე სახესხვაობა გამოავლინეს და სახედვეს.⁸² გერმანული სამოსამართლო სამართლის მსგავსად, ინგლისური პრეცედენტული სამართლით ზუსტად არის დადგენილი კომპენსაციის ოდენობის კრიტერიუმები, რაც მოიაზრებს არა მხოლოდ დაზარალებულის მდგომარეობას, ზიანის სიმძიმეს, არამედ უშუალოდ ზიანის მიმყენებლის ბრალის ხარისხსაც.⁸³ ამასთან JC სახელმძღვანელო პრინციპები⁸⁴ დეტალურად ითვალისწინებს არაქონებრივი ზიანის ოდენობის ზოგად საზღვრებს.⁸⁵ ქონებრივი ზიანისაგან განსხვავებით, არაქონებრივი (მორალუ-

⁷⁶ Fuchs M., Pauker W., Baumgärtner A., *Delikts- und Schadensersatzrecht*, Auf. 9, Springer, 2016, 254; იხ., BGHZ 18, 149, 154

⁷⁷ იხ., BGHZ 18, 149, 157.

⁷⁸ იხ., BGH NJW 1991, 1948, 1951.

⁷⁹ იხ., BGHZ 18, 149, 159; NJW 1993, 1531.

⁸⁰ OLG Frankfurt, Urteil vom 06.09.2017 – 6 U 216/16; იხ., Zwißler F., *Schmerzensgeld Ratgeber*, Walhalla Verlag, 2009.

⁸¹ ოსაკვე კ., ანგლო-ამერიკულ სამართალში მორალური ზიანის ცნება კლასიფიკაცია და ანაზღაურება, თ. შოთაძის თარგმანი, ი. გელაშვილის რედაქტორობით, თბილისი, 2015, 30-37.

⁸² იქვე, 37.

⁸³ ჭეიშვილი ი., მაკლაფლინი ო'ბრაიენის წინააღმდეგ, წიგნში: რთული შემთხვევები სასამართლო პრაქტიკაში, ტ. II, დ. გეგენავას რედაქტორობით, თბილისი, 2022, 62.

⁸⁴ *Guidelines for the Assessment of General Damages in Personal Injury Cases*, 16th Ed., Oxford University Press, 2022.

⁸⁵ Halson R., *The Recovery of Damages for Non-Pecuniary Loss in the United Kingdom: A Critique and Proposal for a New Structure Integrating Recovery in Contract and Tort*, *The Chinese Journal of Comparative Law*, Vol.3, No. 2, 2015, 249-253.

რი) ზიანის განსაზღვრა ხასიათდება სუბიექტურობით.⁸⁶ ამისათვის ანგლოამერიკული სამართლის ქვეყნებში მიმართეს „ობიექტივიზაციის მეთოდს“, რითაც განისაზღვრა ზიანის ოდენობის დადგენისას ობიექტური სტანდარტი.⁸⁷ საქმეთა განხილვისას სასამართლო ათ ქულიანი შკალის საშუალებით ამონმებს ტანჯვის ინტენსივობას, განგრძობადობას, დაზარალებული პირის ასაკსა და სქესს, ამასთან, განიხილავს სხვა ნებისმიერ ფაქტორს, რომელმაც შესაძლებელია „დაზარალებულის პერსონალურ მგრძობელობაზე გავლენა მოახდინოს“.⁸⁸ არაქონებრივი ზიანის განსაზღვრისას ინგლისური სასამართლო ყურადღებას არ ამახვილებს მხარეთა ქონებრივ მდგომარეობაზე.⁸⁹

არაქონებრივი ზიანის ბუნებიდან გამომდინარე, შეუძლებელია ზიანის რესტიტუცია, შესაბამისად, დაზარალებულს ზიანი ფულადად უნაზღაურება.⁹⁰ ქონებრივი ზიანისაგან განსხვავებით, არაქონებრივი ზიანის განსაზღვრის სირთულე იმაში მდგომარეობს, რომ მას არ გააჩნია ფულადი ეკვივალენტი.⁹¹ იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრებით, კომპენსაციის მიზანი დაკავშირებულია „გათანაბრებითი სამართლიანობის იდეასთან“, შესაბამისად, ის არ უნდა გულისხმობდეს დაზარალებულის უსაფუძვლო გამდიდრებას.⁹² ანალოგიური მიდგომა აქვს საქართველოს უზენაეს სასამართლოს: არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებისას მან იხელმძღვანელა მორალური ზიანის ხარისხითა და მხარეთა ქონებრივი მდგომარეობით, რათა ზიანის ანაზღაურებას დაზარალებულის უსაფუძვლო გამდიდრება არ გამოეწვია.⁹³ სასამართლოს მითითებულმა მსჯელობამ

⁸⁶ ოსაკვე კ., ანგლო-ამერიკულ სამართალში მორალური ზიანის ცნება კლასიფიკაცია და ანაზღაურება, თ. შოთაძის თარგმანი, ი. გელაშვილის რედაქტორობით, თბილისი, 2015, 89.

⁸⁷ იქვე.

⁸⁸ იქვე.

⁸⁹ დანელია თ., პასუხისმგებლობა სხეულის დაზიანების ან ჯანმრთელობისათვის ვნების მიყენებით გამოწვეული მორალური ზიანისთვის, თბილისი, 2019, 33, იხ. ციტირება: Halson, R. (2015). "The Recovery of Damages for Non-Pecuniary Loss in the United Kingdom: A Critique and Proposal for a New Structure Integrating Recovery in Contract and Tort". *The Chinese Journal of Comparative Law*. p. 250. Horton Rogerts, W.V. (2001). In W. V. Horton Rogerts (eds.). "Damages for Non-Pecuniary Loss in a Comparative Perspective". Austria. p. 65, line 30; ოსაკვე კ., ანგლო-ამერიკულ სამართალში მორალური ზიანის ცნება კლასიფიკაცია და ანაზღაურება, თ. შოთაძის თარგმანი, ი. გელაშვილის რედაქტორობით, თბილისი, 2015, 89; შეად., ჭეიშვილი ი., მაკლაფლინი ო'ბრაიენის წინააღმდეგ, წიგნში: რთული შემთხვევები სასამართლო პრაქტიკაში, ტ. II, დ. გეგენავას რედაქტორობით, თბილისი, 2022, 62-63, იხ. ციტირება: Эрделевский А.М., Компенсация Морального Вреда: Анализ и Комментарий Законодательства и Судебной Практики, Москва, 2004, 33.

⁹⁰ ბიჭია მ., პირადი ცხოვრების დაცვა საქართველოს სამოქალაქო სამართლის მიხედვით, თბილისი, 2012, 150.

⁹¹ იქვე, 151.

⁹² იქვე, 154.

⁹³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2009 წლის 3 დეკემბრის განჩინება №ს-440-754-09.

გამოკვეთა ზიანის ანაზღაურებისას ქართული სამართლის მნიშვნელოვანი პრობლემა, რაც გულისხმობს ზიანის მიმყენებლის ზიანის ანაზღაურების დაკისრებისას ქონებრივი მდგომარეობის გათვალისწინებას.⁹⁴ ზიანის განსაზღვრის აღნიშნული კრიტერიუმის მნიშვნელობას სასამართლო ხსნის მოვალის გადახდისუნარიანობისა და სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულებადობის საკითხით.⁹⁵ აღსანიშნავია, რომ გონიერებისა და სამართლიანობის საზომი სასამართლოს სჭირდება არაქონებრივი ზიანის ოდენობის შესაფასებლად, რათა დაზარალებულის მიერ სუბიექტურად აღქმული ზიანის ოდენობა მოაქციოს ობიექტური შეფასების ფარგლებში. თუმცა ზიანის მიმყენებლის ქონებრივი მდგომარეობის გათვალისწინება არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების მიზანსა და ფუნქციას ეჭვქვეშ აყენებს. საგულისხმოა ის ფაქტი, რომ ქონებრივი ზიანის ანაზღაურების შემთხვევაში გადაწყვეტილების აღსრულებადობა დამოკიდებული არ არის ზიანის მიმყენებლის ქონებრივ მდგომარეობაზე და არც მისი გადახდისუნარიანობის ფარგლებში განისაზღვრება მიყენებული ქონებრივი ზიანის ოდენობა. არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურებისას კი ზიანის მიმყენებლის ქონებრივი მდგომარეობის გათვალისწინება არათანაბარ პირობებში აყენებს დაზარალებულებს, რაც ხელს უშლის ქართულ სამართალში ზიანის ოდენობის განსაზღვრის ერთგვაროვანი პრაქტიკის არსებობას. ობიექტური კრიტერიუმიდან გამომდინარე, ანალოგიური მძიმე შოკითა და სხვა ფსიქიკური დარღვევებით მიღებული ზიანის ოდენობა არ შეიძლება განსხვავდებოდეს და ამის მოტივი ზიანის მიმყენებლის ქონებრივი მდგომარეობის განსხვავება იყოს.

V. დასკვნა

არაქონებრივი (მორალური) ზიანი, უფრო კონკრეტულად კი, მძიმე შოკითა და სხვა ფსიქიკური დარღვევებით გამოწვეული ზიანის ანაზღაურებას ყველა მართლწესრიგი ითვალისწინებს. ანგლოამერიკული სამართალი დაზარალებულს კომპენსაციის მიღების საშუალებას გაცილებით ფართო საზღვრებს ანიჭებს. გერმანული სამართალი მდიდარი სასამართლო პრაქტიკის

⁹⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 1 მაისის გადაწყვეტილება **ნას-113-108-2014**; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2009 წლის 3 დეკემბრის განჩინება **ნას-440-754-09**; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2012 წლის 3 აპრილის განჩინება **ნას-1477-1489-2011**; საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2012 წლის 3 აპრილის გადაწყვეტილება, საქმე **ნბს-1107-1096(კ-11)**.

⁹⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2014 წლის 10 იანვრის განჩინება **ნას-756-717-2013**.

საფუძველზე აყალიბებს კანონით დადგენილი კომპენსაციის „გონივრულ“ და „სამართლიან“ ოდენობას.

სხვა ქვეყნებისაგან განსხვავებით, ქართული საკანონმდებლო მიდგომა იმპერატიულ ხასიათს ატარებს და ამასთან, სასამართლო პრაქტიკაც რთულად ამკვიდრებს სიახლეებს. ქართულ სამართალში კანონით დადგენილი „გონივრულობისა“ და „სამართლიანობის“ კრიტერიუმი ფართო მნიშვნელობისაა. ასეთ შემთხვევაში მორალური ზიანის ანაზღაურების ოდენობის დადგენისას სასამართლოს უზოგადესი სტანდარტი აქვს. სასამართლო პრაქტიკით განსაზღვრული ზიანის ანაზღაურების კრიტერიუმები შეფასებითია და შესაძლებელია კონკრეტულ შემთხვევაში ნორმით დადგენილი უზოგადესი პირობაც ვერ დააკმაყოფილოს. აღნიშნულიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია კუმულაციურად ყველა პირობის არსებობის შემთხვევაში, საქმისადმი ინდივიდუალური მიდგომით, ზიანის „განჭვრეტადობის“ ფარგლებში დაზარალებულს ჰქონდეს ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება ახლობელი ადამიანის გარდაცვალებით მიყენებული მძიმე შოკით ან სხვა ფსიქიკური დარღვევებით. გარდა ამისა, მნიშვნელოვანი და ამავედროულად, აუცილებელიცაა, სასამართლომ დაადგინოს არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურების სტანდარტი, რითაც შესაძლებელი იქნება ობიექტურობის ფარგლებში მისი ოდენობის განსაზღვრა.